

# EUROPEJSKA KARTA PRAW I OBOWIĄZKÓW OSÓB STARSZYCH WYMAGAJĄCYCH DŁUGOTERMINOWEJ OPIEKI I POMOCY

## WERSJA OSTATECZNA

*Czerwiec 2010*

### **Niniejsza Europejska Karta Praw powstała przy udziale:**

#### **Partnerów europejskich:**

- AGE Platform Europe, koordynator projektu
- EDE – European Association for Directors of Residential Homes for the Elderly (Europejskie Stowarzyszenie Dyrektorów Ośrodków Opiekuńczych dla Osób Starszych)

#### **Partnerów krajowych:**

- ANBO (Holandia)
- BIVA (Niemcy)
- Commune de St Josse (Belgia)
- Fondation nationale de Gérontologie (Francja),
- FIPAC (Włochy)
- 50+ Hellas (Grecja)
- Mestna Zveza Upokojencev (Słowenia)
- NIACE (Wielk Brytania)
- Swedish Association of Senior Citizens (Szwecja)
- ZIVOT 90 (Czechy)

przy wsparciu Programu Unii Europejskiej **DAAPHNE III** mającego na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochronę ofiar i grup ryzyka



## PREAMBUŁA

Godność ludzka jest nienaruszalna. Wiek oraz wynikająca z niego zależność od innych osób nie mogą być podstawą do ograniczenia niezbywalnych praw człowieka i swobód obywatelskich zgodnych z międzynarodowymi standardami i gwarantowanych przez demokratyczne konstytucje. Prawa te oraz ich obrona przysługują każdemu niezależnie od płci, wieku czy faktu pozostawania w zależności od innych osób.

Unia Europejska uznaje i szanuje prawa osób starszych do godnego życia, niezależności oraz uczestniczenia w życiu społecznym i kulturalnym (Karta Praw Podstawowych, art. 25). Wszelkie ograniczenia w tym zakresie, jeżeli wynikają z wieku i zależności od innych osób, muszą mieć jasno określoną podstawę prawną i być wprowadzone w toku przejrzystego postępowania prawnego oraz być adekwatne (ang. *proportionate*) i musi im służyć odwołanie (ang. *reviewable*), a przede wszystkim leżeć w interesie strony, która mu podlega. Wszelkie przejawy lekceważenia lub nie respektowania poniższych praw są niedopuszczalne. Państwa Członkowskie powinny opracować strategie promujące przestrzeganie poniższych praw zarówno w środowisku domowym jak i instytucjonalnym, a także wspierać osoby działające na rzecz ich zapewniania.

Karta „Praw i obowiązków osób starszych wymagających długoterminowej opieki” powstała w ramach Europejskiej Strategii do Walki z Przemocą wobec Osób Starszych (A European Strategy to Combat Elder Abuse EUSTACEA) realizowanego przy wsparciu programu DAPHNE III. Zamierzaniem jej twórców jest uczynienie praw i potrzeb osób starszych ważnym tematem debaty publicznej, w której ich głos zostanie usłyszany.

Członkowie Platformy AGE oraz inni partnerzy projektu podkreślają, że jakkolwiek zaawansowany wiek sam w sobie nie powoduje ograniczenia praw ani zobowiązań jednostki, to jednak może utrudniać jej, czasowo lub trwale, obronę własnych interesów.

Według twórców Karty przeważająca większość osób starszych wymagających szczególnej opieki to kobiety: w Europie kobietami są dwie na trzy osoby powyżej 80 roku życia. Ponad jedna trzecia z nich cierpi na demencję lub chorobę Alzheimera, co czyni je tym bardziej narażonymi na nadużycia i łamanie ich praw.

Inwestycja w zdrowie i długoterminową opiekę, w tym profilaktykę i wczesne reagowanie, powinna być postrzegana nie jako koszt a jako wkład podnoszący jakość funkcjonowania wszystkich grup wiekowych. Opieka medyczna i opieka długoterminowa w Unii Europejskiej powinny opierać się na solidarności międzypokoleniowej odzwierciedlającej postanowienia Traktatu Lizbońskiego, w myśl którego Unia Europejska „zwalcza wyłączenie społeczne i dyskryminacje oraz wspiera sprawiedliwość i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka”.

W sytuację opieki nad osobami starszymi zaangażowanych jest wiele osób. Prawa osób starszych powinny być przestrzegane przez wszystkie zaangażowane strony: przez same osoby starsze, ich rodziny oraz profesjonalny i wolontarystyczny personel świadczący usługi opiekuńcze. Niniejsza Karta ma na celu ułatwienie dostępu do tych praw osobom starszym i przybliżenie ich wszystkim zaangażowanym podmiotom.

Karta nie ma zastępować istniejących rozwiązań, a potwierdzać i uzupełniać rozwiązania wprowadzone już w niektórych Państwach Członkowskich. Jej celem jest także podniesienie świadomości społecznej w kwestii praw rosnącej liczby osób starszych podlegających długoterminowej opiece, a także wypracowanie i wspieranie dobrych praktyk w tym obszarze, zarówno w Unii Europejskiej jak i poza nią. Poniższe prawa nie są obecnie w pełni respektowane. Naszym zamierzeniem jest doprowadzić do ich pełnego przestrzegania.

Karta powinna stanowić dokument odniesienia wprowadzający fundamentalne zasady, które stanowią o prawidłowym funkcjonowaniu osób wymagających opieki i pozostających w zależności od innych w wyniku wieku, choroby lub niepełnosprawności.

Załączony instruktaż wyjaśnia i uzupełnia założenia Karty. Stanowi jej integralną część i za pomocą licznych przykładów ilustruje doświadczenia i inicjatywy podjęte przez osoby i organizacje zaangażowane w tworzenie Kraty.

Zasady zawarte w niniejszym dokumencie należą do wszystkich, którzy chcą wprowadzić je na grunt krajowy i lokalny.

## ARTYKUŁ 1

### **PRAWO DO GODNOŚCI, FIZYCZNEGO I PSYCHICZNEGO DOBROSTANU, WOLNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA**

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO GODNOŚCI, FIZYCZNEGO I PSYCHICZNEGO DOBROSTANU, WOLNOŚCI ORAZ BEZPIECZEŃSTWA**

#### **W SZCZEGÓLNOŚCI MASZ PRAWO:**

1.1 do poszanowania Twojej godności jako człowieka niezależnie od Twojego wieku, rasy, koloru skóry, pochodzenia, przynależności społecznej, stanu majątkowego, przekonań, płci, orientacji seksualnej czy też stopnia opieki i pomocy jakiej potrzebujesz.

1.2 do poszanowania i ochrony Twojego dobrostanu fizycznego, seksualnego, psychologicznego, emocjonalnego, finansowego i materialnego.

#### *DOBROSTAN FIZYCZNY*

1.2.1 do poszanowania i ochrony Twojego dobrostanu fizycznego oraz ochrony przed wszelkimi formami fizycznego nadużycia, w tym: maltretowania, zaniedbania, niedożywienia, odwodnienia, wycieńczenia, wychłodzenia lub przegrzania oraz wszelkich chorób, którym można zapobiec.

1.2.2 do ochrony przed wszelkimi formami wykorzystywania i nadużyć na tle seksualnym

#### *DOBROSTAN PSYCHICZNY*

1.2.3 do poszanowania i ochrony Twojego dobrostanu psychicznego i emocjonalnego oraz ochrony przed wszelkimi formami psychicznego lub emocjonalnego nadużycia lub znęcania się.

1.2.4 oczekiwać, że inni nie będą świadomie i z własnej woli przyczyniać się do Twojego złego samopoczucia, przygnębienia, zdenerwowania ani innych negatywnych emocji.

1.2.5 do ochrony przed wszelkimi próbami rozdzielenia Cię z osobą, z którą chcesz być.

#### *BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE I MATERIALNE*

1.2.6 do ochrony przed wszelkimi formami nadużyć finansowych i materialnych 1.2.7 oczekiwać, że osoby zarządzające Twoimi finansami i majątkiem, będą robić to w Twoim dobrze pojętym interesie.

1.2.8 pozostać w posiadaniu wszystkich swoich rzeczy osobistych do czasu aż zdecydujesz się je przekazać lub do swojej śmierci. Masz prawo do ochrony przed próbami przymuszania do zmiany testamentu oraz zmuszania do przekazania komuś swoich pieniędzy lub własności.

#### *OCHRONY PRZED NADUŻYCIAMI NA TLE MEDYCZNYM I FARMACEUTYCZNYM*

1.2.9 ochrony przed wszelkimi formami nadużyć na tle medycznym i farmaceutycznym, w tym: maltretowania, zaniedbania, odmowy leczenia, nieodpowiedniego, niepotrzebnego lub nadmiernie intensywnego leczenia lub podawania leków.

#### *ZANIEDBANIE*

1.2.10 ochrony przed zaniedbaniem, opóźnieniem i brakiem staranności w świadczeniu opieki lub leczenia.

1.3 ochrony przed wszelkimi formami gróźb. Masz prawo czuć się bezpiecznie w swoim otoczeniu i z osobami, z którymi przebywasz.

1.4 swobodnego dostępu do pomocy i opieki społecznej.

## ARTYKUŁ 2.

### PRAWO DO SAMOSTANOWIENIA

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO PODEJMOWANIA SAMODZIELNYCH DECYZJI ŻYCIOWYCH I DO POSZANOWANIA TWOJEJ WOLNEJ WOLI. PRAWO TO DOTYCZY RÓWNIEŻ OSÓB WYSTĘPUJĄCYCH W TWOIM IMIENIU.**

#### *Wolność wyboru*

2.1 Masz prawo do stanowienia o sobie i do niezależności w takim stopniu, na jaki pozwala Twój stan umysłowy i fizyczny oraz do tego, a także do tego by wspierano Twoją niezależność.

2.2 Masz prawo oczekiwać, że Twoje opinie, pragnienia i decyzje będą respektowane przez osoby w Twoim otoczeniu, nawet jeżeli masz trudności z ich komunikowaniem. Masz prawo do tego, żeby wszelkie decyzje Ciebie dotyczące były z Tobą konsultowane i masz prawo brać udział w ich podejmowaniu. Masz prawo do decydowania o tym, gdzie mieszkasz i do mieszkania w miejscu przystosowanym do Twoich potrzeb, czy to we własnym domu czy w placówce opiekuńczej.

2.3 Masz prawo do zarządzania swoją własnością, swoimi dochodami, swoimi finansami i swoimi sprawami prawnymi a także do otrzymywania pomocy w tym zakresie.

#### *Wsparcie w podejmowaniu decyzji*

2.4 Masz prawo do wyznaczenia osoby, która będzie występować i podejmować decyzje w Twoim imieniu.

2.5 Masz prawo zasięgnąć drugiej opinii medycznej przed podjęciem proponowanego rodzaju leczenia.

2.6 W procesie podejmowania decyzji masz prawo do czasu do namysłu, starannego zapoznania się z dokumentami oraz do uzyskania informacji, wsparcia i porady z niezależnego źródła.

2.7 W razie niezdolności do samodzielnego decydowania o sobie obecnie lub w przyszłości, masz prawo pozostawić wyznaczonej osobie instrukcje postępowania dotyczące opieki nad sobą. Twoje decyzje powinny być respektowane nawet jeżeli przekazujesz je niewerbalnie lub za pośrednictwem innej osoby.

#### *Ograniczenia samostanowienia*

2.8 Nie możesz podlegać jakimkolwiek ograniczeniom fizycznym ani psychicznym, chyba że jest to jedyny adekwatny sposób zapobiegnięcia potencjalnej krzywdzie lub szkodzie. W takim wypadku ocena, tego że ograniczenie leży w Twoim dobrze pojętym interesie, musi zostać dokonana w wyniku przejrzystego, bezstronnego, niezależnie weryfikowalnego i odwracalnego postępowania. Ocena Twojej niezdolności do podejmowania decyzji nie może być ostateczna ani trwała i musi podlegać regularnej weryfikacji.

## ARTYKUŁ 3.

### **PRAWO DO PRYWATNOŚCI**

#### **Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO POSZANOWANIA I OCHRONY SWOJEJ PRYWATNOŚCI I INTYMNOŚCI**

##### ***Prawo do życia prywatnego***

3.1 Masz prawo do poszanowania swojej potrzeby prywatności, a więc do czasu oraz fizycznej przestrzeni tylko dla siebie lub do przebywania z wybranymi przez siebie osobami.

3.2 Masz prawo do poszanowania Twojej prywatnej przestrzeni, niezależnie od stopnia opieki i pomocy jakiej wymagasz. Osoby sprawujące nad Tobą opiekę powinny dokładać wszelkich starań, żeby nie ograniczać Twojej prywatności ani Twojego prawa do intymnych relacji.

3.3 Prawo do prywatności oznacza również dbanie o to, by nie narażać Cię sytuacje wywołujące poczucie zawstydzenia czy skrępowania. Masz prawo oczekiwać dyskrecji i taktownego traktowania .

##### ***Prawo do prywatnych informacji i prywatnej komunikacji***

3.4 Masz prawo do tajemnicy korespondencji. Twoje listy i poczta elektroniczna nie mogą być otwierane ani czytane przez osoby trzecie bez Twojej zgody. Masz prawo do prywatności podczas rozmów telefonicznych.

3.5 Prawo do prywatności oznacza również, że Twoje dane i wszelkie dokumenty, które je zawierają muszą być chronione. Podlegasz ochronie danych osobowych.

3.6 Masz prawo oczekiwać, że wszelkie rozmowy na temat Twojego stanu zdrowia, leczenia i opieki nad Tobą- zarówno z Twoim udziałem jak i bez niego- będą odbywać się z poszanowaniem Twojego prawa do dyskrecji i prywatności.



## ARTYKUŁ 4.

### **PRAWO DO WYSOKIEJ JAKOŚCI OPIEKI DOSTOSOWANIEJ DO INDYWIDUALNYCH POTRZEB**

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO OPIEKI I LECZENIA WYSOKIEJ JAKOŚCI DOSTOSOWANYCH DO TWOICH INDYWIDUALNYCH POTRZEB I PREFERENCJI.**

#### ***Jakość opieki***

4.1 Masz prawo do wysokiej jakości opieki zdrowotnej oraz opieki długoterminowej świadczonych bez żadnych przejawów dyskryminacji, bez zbędnych opóźnień, w rozsądnej cenie i dostosowanych do Twoich indywidualnych potrzeb.

4.2 Masz prawo oczekiwać, że osoby sprawujące nad Tobą opiekę będą posiadały odpowiednie umiejętności oraz otrzymywały odpowiednie wsparcie, by w kompetentny sposób wykonywać swoje obowiązki. Niezależnie od tego czy zajmuje się Tobą profesjonalny personel opiekuńczy, Twój bliscy czy też inne zaufane osoby, powinny one otrzymywać techniczne i finansowe wsparcie, specjalistyczne przeszkolenie oraz niezbędne wytyczne co do sposobu sprawowania opieki.

4.3 Zaleca Ci się korzystanie z krótkotrwałej opieki zastępczej w celu umożliwienia długoterminowym opiekunom odpoczynku i czasu na zajęcie się swoimi prywatnymi sprawami. Takie rozwiązanie sprzyja poprawie jakości opieki świadczonej przez długoterminowych opiekunów.

4.4 Masz prawo oczekiwać, że podejmowane będą wszystkie możliwe środki w celu zapobiegnięcia pogorszeniu Twojego stanu lub w celu jego poprawy, a także, w celu wspierania Twojej samodzielności.

4.5 Masz prawo oczekiwać, że wszystkie osoby i instytucję zaangażowane w leczenie i opiekę nad Tobą będą ze sobą współpracować w celu zapewnienia najwyższej jakości usług opiekuńczych.

4.6 Masz prawo oczekiwać regularnej pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb.

#### ***Opieka dostosowana do indywidualnych potrzeb***

4.7 Jeżeli rozpoczynasz pobyt w domu opieki, warunki i koszty pobytu powinny zostać jasno określone w umowie. Informacja o Twoich prawach i zobowiązaniach powinna być zrozumiała i przejrzysta. Masz prawo do uzyskania porad w tej kwestii przed rozpoczęciem pobytu oraz w trakcie jego trwania.

4.8 Masz prawo swobodnie się poruszać i przemieszczać w swoim otoczeniu, a od osób sprawujących nad Tobą opiekę masz prawo oczekiwać wsparcia i zachęty do aktywnego spędzania czasu.

4.9 Masz prawo wymagać, żeby ważne aspekty dotyczące Twojej przeszłości i dotychczasowego życia były brane pod uwagę w obecnej sytuacji.

## ARTYKUŁ 5.

### **PRAWO DO ZINDYWIDUALIZOWANEGO PORADNICTWA I INFORMACJI NA TEMAT DOSTĘPNYCH CI OPCJI ORAZ WYRAŻANIA ŚWIADOMEJ ZGODY**

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO UZYSKANIA WSZELKICH INFORMACJI NA TEMAT MOŻLIWYCH OPCJI LECZENIA I OPIEKI A TAKŻE DO PORAD NIEZBĘDNYCH DO PODEJMOWANIA ŚWIADOMYCH DECZYJI W TYM WZGLĘDZIE**

#### ***Dostęp do informacji na temat danych, które Cię dotyczą***

5.1 Masz prawo być informowany/a o stanie Twojego zdrowia oraz możliwych opcjach leczenia i formach opieki, w tym przewidywaniach co do powodzenia danej kuracji, potencjalnych skutkach leków, badań i wszelkich działań medycznych dotyczących Twojego zdrowia fizycznego, psychicznego i codziennego funkcjonowania, a także o dostępnych opcjach alternatywnych.

5.2 Masz prawo wglądu do swoich danych medycznych oraz wszystkich dokumentów dotyczących Twojego zdrowia. To prawo ma również osoba przez Ciebie wyznaczona.

5.3 Masz również prawo nie być informowanym/ą o swoim stanie, jeżeli wyrazisz takie życzenie.

5.4 Masz prawo zostać poinformowany/a o wszystkich możliwościach spędzania czasu wolnego, opcjach mieszkaniowych i dostępnych opcjach pomocy społecznej, niezależnie od ich kosztu. Sam/a masz prawo zdecydować, na które z nich Cię stać, uzyskawszy wcześniej wszelkie niezbędne informacje.

#### ***Świadoma zgoda oraz poradnictwo***

5.5 Wszelkie decyzje dotyczące Twojego leczenia, opieki nad Tobą, udziału w badaniach czy testach medycznych muszą być podejmowane za Twoją świadomą zgodą lub świadomą zgodą osoby przez Ciebie wyznaczonej.

5.6 Masz prawo do obsługi prawnej, zastępstwa prawnego oraz obrony przed sądem. Jeżeli nie stać Cię na pomoc prawną, powinna ona zostać Ci zapewniona.

5.7 Masz prawo do tego, żeby rozmawiano z Tobą otwarcie, w sposób taktowny i zrozumiały, co wynika z Twojego prawa do informacji oraz wyrażania świadomej zgody.

5.8 Masz prawo do zrozumiałych i wyczerpujących informacji na temat wszelkich dostępnych Ci usług, ich przewidywanych kosztów oraz sposobu ich adaptacji do Twoich potrzeb. To prawo ma również osoba przez Ciebie wyznaczona.

5.9 Przed zawarciem umowy na pobyt w ośrodku opieki lub na inne usługi, masz prawo być poinformowany/a o treści umowy oraz możliwościach przyszłych zmian w umowie dotyczących opłat lub usług. Informacje te powinny być zrozumiałe i przejrzyste.

## ARTYKUŁ 6.

### **PRAWO DO UCZESTNICZENIA W ŻYCIU SPOŁECZNYM I KULTURALNYM**

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO KONTAKTÓW Z INNYMI LUDŹMI, DO UCZESTNICZENIA W ŻYCIU SPOŁECZNYM I OBYWATELSKIM, DO KORZYSTANIA Z MOŻLIWOŚCI KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO ORAZ DO AKTYWNOŚCI KULTURALNEJ.**

6.1 Masz prawo do tego, żeby umożliwiono Ci uczestniczenie w życiu społecznym w formie odpowiedniej dla Twoich zainteresowań i umiejętności oraz w duchu solidarności międzypokoleniowej. Masz prawo podejmować pracę, podejmować się wolontariatu oraz korzystać z możliwości doksztalcania.

6.2 Masz prawo do tego by udzielano Ci wszelkiej niezbędnej pomocy, której potrzebujesz, żeby swobodnie komunikować się i porozumiewać się z innymi ludźmi. W przypadku problemów z porozumiewaniem się (słyszeniem, mówieniem) masz prawo do uzyskania pomocy, a Twoje potrzeby w tym względzie powinny być brane pod uwagę.

6.3 Masz prawo do swobodnego przemieszczania się w celu realizowania swoich zainteresowań i uczestniczenia w wybranych aktywnościach. W przypadku problemów z poruszaniem się, masz prawo do uzyskania pomocy w tym względzie.

6.4 Masz prawo do równego dostępu do nowych technologii, a także do nauki oraz wsparcia przy korzystaniu z nich.

6.5 Masz prawo korzystać ze wszystkich praw i swobód obywatelskich, w tym prawa do głosowania w wyborach politycznych a także do tego by udzielono Ci pomocy przy głosowaniu, jeżeli tego potrzebujesz. Osoba, która udziela Ci pomocy, zobowiązana jest nie naruszać Twojej wolności wyboru a także obowiązuje ją dyskrecja w kwestii oddanego przez Ciebie głosu.

## ARTYKUŁ 7.

### **PRAWO DO WOLNOŚCI WYPOWIEDZI, MYŚLI, SUMIENIA, WYZNANIA, PRZEKONAŃ I KULTURY**

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO ŻYCIA W ZGODZIE ZE SWOIMI PRZEKONANIAMI, SWOJĄ WIARĄ I SWOIMI WARTOŚCIAMI.**

7.1 Masz prawo do poszanowania dla wyznawanych przez Ciebie wartości, przekonań religijnych i/lub filozofii życiowej, niezależnie od tego czy są one podzielane przez osoby sprawujące nad Tobą opiekę.

7.2 Masz prawo praktykować swoją religię i uczestniczyć w jej obrzędach. Masz prawo uzyskać wsparcie i przewodnictwo duchowe ze strony przedstawicieli Twojego wyznania religijnego lub duchowego. Masz prawo nie brać udziału w praktykach religijnych i odmawiać nawiązywania kontaktów z przedstawicielami ruchów religijnych czy ruchów filozofii życia.

7.3 Wszyscy, niezależnie od kulturowego dziedzictwa, przekonań i praktyk religijnych mają takie same prawo do szacunku i wzajemnej tolerancji.

7.4 Masz prawo założyć stowarzyszenie a także zostać członkiem stowarzyszenia lub grupy, ale masz również prawo odmówić wstąpienia do stowarzyszenia lub grupy.

7.5 Masz prawo rozwijać swoje zainteresowania i przekonania polityczne i społeczne oraz zdobywać wiedzę i umiejętności w tym zakresie.

7.6 Masz prawo bronić się przed wszelkimi formami politycznego, ideologicznego czy religijnego nacisku i masz prawo oczekiwać ochrony przed tego rodzaju naciskami.

## ARTYKUŁ 8.

### **PRAWO DO OPIEKI PALIATYWNEJ, DO SZACUNKU I GODNOŚCI PODCZAS UMIERANIA I W MOMENCIE ŚMIERCI**

#### **MASZ PRAWO DO GODNEJ ŚMIERCI, W WARUNKACH JAKIE SAM/A WYBIERZESZ, JEŻELI SĄ ONE ZGODNE Z PRZEPISAMI KRAJU TWOJEGO ZAMIESZKANIA.**

8.1 Pod koniec życia masz prawo do troskliwej i pełnej współczucia pomocy i opieki paliatywnej trwającej aż do Twojej śmierci. Masz prawo do środków uśmierzających ból i inne uciążliwe objawy.

8.2 Masz prawo oczekiwać, że zostanie uczynione wszystko co możliwe, by proces umierania był godny i możliwie najlżejszy. Osoby sprawujące nad Tobą opiekę podczas Twojego umierania powinny szanować Twoje życzenia i starać się je spełniać.

8.3 Masz prawo oczekiwać, że personel medyczny i opiekuńczy zajmujący się Tobą w czasie Twojego umierania, będzie gotowy udzielić wsparcia również Twoim najbliższym. Masz też prawo wyłączyć z tego procesu osoby, które wskażesz.

8.4 Masz prawo decydować o tym, w jakim wymiarze i do jakiego momentu kontynuowane będzie Twoje leczenie oraz metody podtrzymujące życie. Uprzednio pozostawione przez Ciebie instrukcje w tym zakresie powinny być respektowane, jeżeli nie jesteś w stanie wyrazić swojej woli.

8.5 Nikt nie ma prawa podejmować działań, prowadzących do Twojej śmierci, chyba że działa w zgodzie z Twoją świadomą i jasno wyrażoną wolą oraz w zgodzie z prawem<sup>1</sup> kraju Twojego zamieszkania.

8.6 W przypadku, kiedy nie jesteś w stanie wyrazić swojej woli, uprzednio pozostawianie przez Ciebie wskazówki dotyczące opieki nad Tobą w procesie umierania powinny być spełnione pod warunkiem, że są w zgodzie z prawem kraju Twojego zamieszkania.

8.7 Masz prawo do tego, żeby po Twojej śmierci przestrzegane były obrzędy religijne zgodne z Twoją wiarą i przekonaniami religijnymi lub też innymi pozostawionymi przez Ciebie życzeniami dotyczącymi obchodzenia się z Twoim ciałem po śmierci.

---

<sup>1</sup> Rozwiązania prawne dotyczące końca życia ludzkiego są różne w różnych krajach

## ARTYKUŁ 9.

### **PRAWO DO ZADOŚĆCZYNIENIA**

**Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, ZACHOWUJESZ JEDNAK PRAWO DO ZADOŚĆCZYNIENIA JEŻELI DOTKNIE CIĘ ZANIEDBANIE, ZŁE TRAKTOWANIE LUB ZNĘCANIE SIĘ.**

9.1 Masz prawo do otrzymania pomocy, kiedy spotka Cię nadużycie lub złe traktowanie, niezależnie od tego czy przebywasz w ośrodku opieki czy w domu. Masz też prawo odmówić przyjęcia pomocy.

9.2 Masz prawo oczekiwać, że personel opiekuńczy i medyczny będzie przeszkolony w kierunku rozpoznawania oznak znęcania się i nieodpowiedniego traktowania oraz że podejmie działania w celu uchronienia Cię przed dalszymi nadużyciami.

9.3 Masz prawo być poinformowany/a o sposobach zgłoszenia nadużycia i nie obawiać się żadnych negatywnych konsekwencji z powodu dokonania zgłoszenia, a także oczekiwać, że poinformowane władze podejmą odpowiednie do sytuacji działania. To samo prawo mają również osoby sprawujące nad Tobą opiekę.

9.4 Masz prawo do tego, żeby po zgłoszeniu nadużycia podlegać ochronie przez cały czas trwania czynności sprawdzających w tej sprawie. Sytuacja taka nie powinna wiązać się z przymusową zmianą miejsca zamieszkania, jeżeli nie wyrazisz takiej woli.

9.5 Jeżeli padłeś/aś ofiarą fizycznego lub psychicznego znęcania się, masz prawo do tego, żeby zapewniono Ci odpowiednią opiekę i pomoc w poradzeniu sobie ze skutkami doświadczonej traumy. Masz prawo do tego, żeby rekonwalescencja trwała tak długo, jak tego potrzebujesz.

## ARTYKUŁ 10

### TWOJE OBOWIĄZKI

#### **Z WIEKIEM MOŻESZ ZACZAĆ POTRZEBOWAĆ POMOCY I WSPARCIA INNYCH OSÓB, POWINIENIEŚ/AŚ WÓWCZAS:**

10.1 Szanować prawa i potrzeby osób w Twoim otoczeniu, a także kierować się dobrem społeczności, w której żyjesz. Twoje prawa i swobody mogą być ograniczone jedynie podobnymi prawami i swobodami innych osób.

10.2 Szanować prawo osób sprawujących nad Tobą opiekę do bycia traktowanym w sposób uprzejmy i godny oraz do pracy warunkach wolnych od molestowania, nękania i nadużyć.

10.3 Planować przyszłość biorąc pod uwagę wpływ jaki Twoje działania lub ich brak mają na osoby z Twojego otoczenia, szczególnie na Twoją rodzinę i opiekunów, a także uwzględniając obowiązujące w Twoim kraju przepisy prawne. A więc:

10.3.2 wyznaczyć odpowiednią osobę do podejmowania decyzji i występowania w Twoim imieniu

10.3.2 zawczasu sporządzić instrukcje dotyczące sposobu sprawowania opieki i leczenia, również w okresie umierania, a także uporządkować swoje sprawy majątkowe i finansowe. Jeżeli nie jesteś w stanie podjąć takich działań, jest to obowiązek najbliższego członka Twojej rodziny lub innej wyznaczonej przez Ciebie osoby, która powinna spełnić go w zgodzie z Twoją wolą.

10.4 Zgłosić odpowiednim władzom, jeżeli jesteś ofiarą lub świadkiem znęcania się, złego traktowania lub zaniedbania.